

הרב ברוך הכהן טאוב
טארנהיל/טאראנטא-נתניה

א. לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו כולם, "מי כמוך באלים השם וגו'". לא נתפרש בקרא בכלל שאמירות אלו מתוך שמחה באמרו. אלא שבדאי יצא דבר זה מעצם העובדה שהדיבורים נקראו שירה המורה על שמחה. אבל עוד נשאר לנו לבאר למה בתפילה ייחדו הענייה בשמחה רבה לפסוק "מי כמוך" טפי מלשאר פסוקי השירה. והרי בקרא לא מצינו הבדל בין אמירת פסוק זה לשאר השירה כולה.

ב. ויש לנו לשאול גם כן למה לא נקבעה שמחה מיוחדת לדורות מ"שמחה רבה" זו. ושביעי של פסח הוא יום בין שאר ימי הפסח, ולא נתיחד לו חיוב מיוחד של שמחה זכר לשירה.

כל ישועה המיועדת לבוא על ישראל, בשני שלבים היא שלב של עיבור ושל לידה. והוא הוה אמינא ומסקנה. כמו כן נראה לזה יש בגאולה מהלך שתלויה במספר הדורות כמ"ש "ודור רביעי ישובו הנה", ואין נחשב בחשבון דורות רק משעת לידה. ואילו עובר שלא הגיע לכלל לידה נקרא נפל, כלומר, נפל מחשבון הדורות. כמו כן עוברת כל ישועה שלב של עיבור, ואם היא באמת מגיעה לכלל מעשה יש כאן לידה. [דוגמא: חוקיה היה יכול להיות משיח, ולא הגיע לממשות וללידה]. וליל ט"ו היתה הישועה בדרך עיבור גרידא, הלוא המצריים עוד רדפו אחריהם, ולולא הנס של קריעת ים סוף היה אפשר שכל ההצלה של ליל ט"ו לא היתה בת קיימא. ועל זה מורה נס קריעת ים סוף שהוא לידתם של ישראל, קיימות וקביעות שלהם.

ג. ולכך באמת באה השירה בשביעי דפסח. מפני שרק אז יצאה עצמאות של כנסת ישראל לאור העולם. ועל ידי לידה יש תודעה של "אני", ושדה היא על עצמה בלשון גוף ראשון.

ד. וכשכנסת ישראל מרגישה את מציאותה שנתחדשה זה עכשיו, נושאת היא את דיבורה לא רק על הישועה שקרה לה זה עכשיו בעבר, אלא שלאור הקיימות שבאה לה עם לידתה נושאת היא את עינה גם על העתיד. ובאמת מתחלקת היא השירה לשני חצאים אלו. א) "סוס ורוכבו רמה בים וגו', מרכבות פרעה וחילו וגו' ירדו במצולות וגו', קפאו תהומות וגו', צללו כעופרת וגו'". כל אלו מהעבר. ב) ועל העתיד, "נהלת בעוז אל נוה קדשך". מדובר על העתיד לבוא, על הכניסה לארץ ישראל ובית המקדש, וכן "עד יעבור ... עד יעבור" פעמיים לכלול אף את העברת הירדן. "תביאמו ותטעמו וגו' השם ימלוך לעולם ועד". והפסוק המהוה מעבר בין שני חצאים אלו הוא "מי כמוך", עד שם על העבר, ומשם והלאה על העתיד. ולכן נתיחד פסוק זה לאמירה ב"שמחה רבה" משום שמכאן מתחיל המהלך של עתיד בני ישראל, של הקיימות והקביעות שבהם. ושמחה על תודעת החיים היא מיוחדת לעצמה, ואין להשוותה עם שאר שמחות בשטחים מסוימים של החיים.

טו. ודוקא בזה מוצאים אנו את הטעם שלא נקבעה שמחה מיוחדת לדורות משמחה זו. מפני ששמחה זו היא לא שמחה על מצב מסויים או מאורע מסויימת גרידא. אלא שיש כאן השמחה הפשוטה ביותר והעמוקה ביותר של שמחת החיים joie de vivre (שמח שאני נמצא ואני חי) ושמחה זו באשר היא לא פרטית או מסויימת לא ניתנת לקביעות מיוחדת.

טז. והכלל, זכינו מעתה ומתחזור לנו ביתך שאת את יחודה של המשך המאמר ד"תראה היבשה" ליום שביעי דפסח בדוקא. מפני ששביעי של פסח הוא יום לידת כנסת ישראל, לידת העדה, וביום לידת העדה מתגלה ה"גילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו".

א. נוהגים לומר שירת הים בסוף פסוקי דזמרה לפני ישתבח, ולשיטת הרמב"ם אחרי ישתבח לפני ברכת יוצר. וכל זה טעמא בעי מה ענינה לשם. וגם אם היא בכלל פסוקי דזמרה קשה, שהרי בכל מקום מקדימים פסוקי תורה לפסוקי נ"ך כמו בסדר של מלכות, זכרונות ושופרות. ולמה כאן בפסוקי דזמרה מקדימים פסוקי תהלים לשירת הים.

ב. ובאה על זה תשובה בדברי המפרשים שעיקר הכוונה בהכנסת שירת הים לכאן היא שתשתמש כהקדמה לקריאת שמע. לכן איחרו אותה, ומקומה בסוף פסוקי דזמרה דוקא.

יח. (על ידי כך מובן ההבדל הגדול שבין "ויאמן העם" במשה רבנו בהתחלת שליחותו, ובין "ויאמינו ... ובמשה עבדו" האמור בקריעת ים סוף, שהוא לאחר החידוש הנ"ל).

יט. וחוזרים אנו בזה להתחלת הדברים, על סמיכות שירת הים לקריאת שמע. והיינו שבכל התורה או שדיבר משה לבני ישראל, או שבני ישראל דיברו לו. ורק כאן, "אז ישיר משה ובני ישראל". רק כאן קרה התופעה הנוראה שהרב והתלמידים "דען צוזאמען", (מדברים ביחד), והיא מפאת השקילות שבין משה וישראל שנתפרשה בשירה. והנה פירש הרמב"ן שבפסוק "שמע ישראל השם אלקינו השם אחד" כלל משה את עצמו עם כלל ישראל. "השם אלקינו", בעוד שבשאר הפרשה וגם בשאר מקומות, לשון "השם אלקיך". וכבר נתבאר במקום אחר שרק על ידי שמשה כולל עצמו עמנו אפשר לדבר על גילוי "השם אחד" בלשון הוה. והוא שהשירה משמשת הקדמה לקריאת שמע כיסוד לשיתוף משה וכנסת ישראל ביחד. "אז ישיר משה ובני ישראל" - ביחד.

ד) וייקץ יעקב משנתו וגר ואנכי לא ידעתי, ואמרו חז"ל אלו ידעתי לא ישנתי, שאף שיעקב אבינו השיג כשגות גדולות צשינתו, וראב בצלמו סולם מוצב ארצה עד וכנס כי לל עליו, אטפי"כ אמר יעקב אילו ידעתי לא ישנתי, שאם מדת האמת תוצעת שבמקום כזה אין לו לישן, אף שצשינת ישיג כשגות גדולות מ"מ הוא לריך לעשות את שלו, אילו ידעתי לא ישנתי.

ויש לכתחיים זה עם סיפור מהרה"ק ר' שמעלקא מרי"ש ז"ל אשר ידוע שמשולם לא ישן כרצה, וכמו שאמרכ אמו על שי בני שיש לה שי בנים שאחד אינו נוטל את הידים בצוקר (ובני"א שאינו מצרך כמפ"ל), ואחד אינו מצרך כמ"ז, ופעם אחת כשפיע עליו כר"ק ר' אלימלך ז"ל שילך לישן, ולמחרת כי שלח ליצור, והחפלו בכתלככות כזה עד שכל העולם שכתפלו אהו בשמך שכגיע לאז ישיר כגביכו בגדיכם "זי האצטן אישענעכוין די פאלעם", (שכרנישו כאילו עוזרים כמים) ואטפי"כ אמר כר"ר שמעלקא כי עד כפעם אינו עושכ כזאת, לילך לישן, שאף שכשיג כשגות כאלו מחמת שינתו אטפי"כ הוא עושכ את שלו.